

УДК 340.12

Андрій Юрійович СИДОРЕНКО,

кандидат юридичних наук,

доцент кафедри фундаментальних

та юридичних дисциплін факультету № 6

Харківського національного університету внутрішніх справ

СТАНОВЛЕННЯ КОНЦЕПЦІЇ ВІДОМЧОЇ НОРМОТВОРЧОСТІ В УКРАЇНІ У 20-ТІ РОКИ ХХ СТОЛІТТЯ

Характеризуючи стан наукового опосередкування проблематики відомчої нормотворчості та її результатів – відомчих нормативно-правових актів, в 20–30 рр. ХХ сторіччя, то необхідно зазначити, що першою статтею, що стосується аналізу нормотворчої діяльності попередників міністерств – народних комісаріатів СРСР, була праця В. М. Власова – «Відомчі обов'язкові постанови» [1, с. 6].

Ю. Г. Арзамасов вказує на те, що у 30-ті роки в журналі «Советское государство» було видано низку статей, присвячених правовим актам народних комісаріатів. Разом з тим, до кінця 60-х рр. ХХ сторіччя не було проведено жодного дисертаційного дослідження, яке стосувалося нормативно-правових актів міністерств та відомств СРСР [1, с. 6–7].

Характеризуючи особливості розвитку концепції відомчої нормотворчості після проголошення радянської влади, слід зазначити, що на території України розпочалося формування нової системи органів державної влади [2, с. 4]. В період з 1917 по 1922 роки більшовицький уряд – Рада Народних Комісарів був не тільки виконавчо-розпорядчим, але й законодавчим органом влади [3, с. 14].

Нормотворча діяльність органів державної влади на початковому етапі характеризувалася своєю недосконалістю, непослідовністю, мали місце певні протиріччя та копіювання норм РСФРР, не було закріплено процедури прийняття нормативно-правових актів. Нормативно-правові акти, які були видані в той час, це, зокрема, закони, декрети, резолюції, постанови, маніфести, повідомлення про рішення ЦВК та ін. [4, с. 4].

Н. М. Оніщенко вказує на те, що юридична природа актів, котрі видаються окремими відомствами, була визначена в постанові Наркомпросу УРСР. «Всі офіційні постанови та розпорядження Комісаріату просвіти, друковані в «Известиях» Тимчасового робітничо-селянського уряду України та Харківської ради робочих депутатів, мають силу циркулярів та набувають чинності з дня їхнього оприлюднення» [4, с. 63].

Повноваження народних комісаріатів УСРР регламентувалися положеннями про відповідні наркомати, у яких зазначалися особливості видання ними відповідних нормативно-правових актів. Серед нормативно-правових актів народних комісаріатів варто назвати, декрети, інструкції, накази, постанови, положення, рішення (постанови) колегій народних комісаріатів, циркуляри [2, с. 4].

Н. М. Оніщенко акцентує увагу на тому, що серед правових актів перших років радянської влади на Україні, значне місце посідали акти, прийняті наркоматами. Підзаконні акти наркоматів розвивали ті чи інші положення закону, а іноді просто заповнювали прогалини у законодавстві [4, с. 50]. В постанові V Всеукраїнського з'їзду Рад «Про радянське будівництво» вказувалося про те, що «наркомати видають свої постанови та розпорядження в межах своєї компетенції точно визначеної у відповідних декретах Укрцвк його Президії». Цією постановою проводився в життя принцип підпорядкованості нижчестоящих органів вищим органам державної влади.

Декретом РНК УРСР від 28.12.1920 р. встановлювалося, що починаючи з першого січня 1921 року «радянські узаконення» (акти народних комісарів) мають оприлюднюватися в органах народних комісаріатів. Зокрема, постанови Наркомату внутрішніх справ УРСР, наприклад, друкувалися в його органі – журналі «Радянська Україна» [4, с. 51].

В подальшому відбувається уточнення компетенції органів підзаконної нормотворчості. Відповідно з Загальним положенням про наркомати УРСР, затвердженим під час третьої сесії ВУЦВК восьмого скликання 12 жовтня 1924 року, розмежовувалися два види актів: 1) на наркомати покладалася розробка в межах своєї компетенції за дорученням вищих органів УРСР проєктів декретів, постанов; внесення їх на розгляд РНК УРСР; 2) видання в межах своєї компетенції постанов, розпоряджень, інструкцій, циркулярів, наказів. Таким чином, наркомати було наділено правом видання нормативних актів у випадку прямої вказівки на це [4, с. 51].

Лише з жовтня 1925 року після прийняття Декрету ВЦВК та РНК РРФСР «Про час набуття чинності декретів та розпоряджень відомств» в СРСР було започатковано єдину та уніфіковану систему оприлюднення відомчих нормативно-правових актів [5].

Список бібліографічних посилань

1. Арзамасов Ю. Г. Теория и практика ведомственного нормотворчества в России : моногр. М. : Юрлитинформ, 2013. 480 с.
2. Дудченко О. С. Нормотворча діяльність Народних комісаріатів УСРР у 1920–1930-х рр. *Прикарпатський юридичний вісник*. 2016. Вип. 4 (13). С. 3–6.
3. Антонова Л. И. Правотворческая деятельность высших органов государственной власти РСФСР 1917–1922 гг. (организационные формы) : автореф. канд. юрид. наук. Л., 1965. 20 с.
4. Оніщенко Н. М. Становление и развитие источников советского права на Украине. Київ : Наук. думка, 1988. 106 с.
5. «О времени вступления в силу декретов и распоряжений ведомств РСФСР : декрет ВЦИК и СНК РСФСР от 12.10.1925. *СУ РСФСР*. 1925. № 72. Ст. 573.

Одержано 28.10.2019